

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Губський Сергій Михайлович

УДК 349.(477)

**ЄДНІСТЬ ТА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ**

12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2019

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Харківському національному університеті внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
МОГІЛЕВСЬКИЙ Леонід Володимирович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, проректор.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, доцент
ЧУМАЧЕНКО Ігор Миколайович,
Запорізький національний університет, доцент
кафедри цивільного права;

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
ВАПНЯРЧУК Наталія Миколаївна,
Національна академія правових наук України,
провідний науковий співробітник управління
планування та координації наукових
досліджень.

Захист відбудеться 21 грудня 2019 р. о 9 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.700.02 у Харківському національному університеті внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. Льва Ландау, 27.

Автореферат розісланий 19 листопада 2019 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Є.Ю. Подорожній

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сьогоднішній день, в умовах соціально-економічної та політичної нестабільності, українська держава повинна здійснювати активний пошук джерел фінансування реформ, які нині проводяться фактично у всіх сферах суспільного життя, і одним із таких джерел має стати аграрний сектор. Адже так історично склалось, що Україна є аграрною державою, має родючі землі, які є одним із ключових факторів для отримання максимальної врожайності, що в результаті дозволяє збільшити надходження до державного бюджету та підвищити загальний рівень добробуту всього населення. Все це піднімає роль агропромислового комплексу в економіці держави, підвищує її соціально-політичне призначення.

Цілком підтримуючи прагнення держави розвивати аграрний сектор національної економіки і, особливо, таку форму зайнятості у ньому як фермерські господарства, вважаємо за необхідне звернути увагу на те, що для цього необхідно вирішувати проблемні питання не лише аграрної та економічної політики і запроваджувати у зв'язку із цим відповідні заходи, але й приділяти увагу відповідним соціальним умовам та факторам. Зокрема, йдеться про необхідність вдосконалення регулювання праці працівників фермерських господарств. Особливості роботи фермерських господарств, та трудових правовідносин, які виникають в їх межах, обумовлюють необхідність особливого регулювання праці даної категорії працівників. А тому, важливе теоретичне та практичне значення має перегляд сутності, змісту та особливостей єдності та диференціації правового регулювання праці у відповідній сфері.

Справедливим буде відзначити, що окремі проблемні аспекти функціонування фермерських господарств неодноразово потрапляли полу зору різних науковців, зокрема фахівців-економістів, серед яких слід відзначити роботи: В.Г. Андрійчука, Ф.Ф. Бутинця, А.С. Гальчинського, В.М. Геєц, В.І. Лебідя, М.Й. Маліка, О.М. Могильного, Ю.М. Чорної, В.В. Юрчишина, Т.І. Яворської, та інших. Вказані вчені зробили вагомий внесок у розвиток сучасного фермерського господарства, однак вони фактично не приділяли уваги правовим аспектам функціонування цих суб'єктів. Що ж стосується безпосередньо питання регулювання праці працівників фермерських господарств, то їй приділялась увага лише поверхнево, у розрізі окремих проблематик. В цьому контексті слід відзначити наукові праці: Л.П. Амелічевої, І.Й. Бойка, І.В. Бригадира, Л.Ю. Величка, О.П. Віхрова, І.О. Віхрової, О.П. Гребельника, К.Є. Даньшиної,

В.В. Єршомєнка, М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.М. Кравчука, К.М. Лісогорової, В.Я. Малиновського, Л.В. Могілевського, Р.П. Марчука, В.П. Мельника, О.М. Обушенка, В.О. Пироговської, О.В. Петришина, С.П. Погребняка, Є. Ю. Подорожнього, О.М. Руднєвої, О.В. Талдикіна, В.В. Форманюка, О.В. Старчук, І.С. Ярошенко та багатьох інших. Однак, більшість із вказаних наукових розробок носили суто теоретичний характер, а комплексного дослідження, присвяченого сутності та особливостей єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств, так проведено і не було.

Таким чином, недосконалість законодавства, яким визначаються правові засади регулювання праці працівників фермерських господарств, наявність великої кількості проблем у забезпеченні трудових прав даної категорії працівників, а також відсутність комплексних доктринальних досліджень в окресленому напрямку, обумовлюють актуальність та своєчасність представленого дисертаційного дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до: «Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки», схваленої розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2017 р. № 664-р; «Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2011 р. № 279-р.; Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», яка була схвалена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015; «Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року», затвердженої розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 № 806-р; «Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12.12.2018 № 989-р.

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на підставі опрацювання наукових поглядів вчених, норм чинного загального трудового та спеціального законодавства, визначити сутність та особливості єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств, а також на основі аналізу чинних нормативно-правових актів України та найбільш позитивного досвіду зарубіжних держав, визначити напрямки вдосконалення законодавства, норми якого

регулюють працю осіб, що здійснюють трудову діяльність в фермерських господарствах.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі основні *задачі*:

- здійснити історико-правовий аналіз становлення та розвитку правового регулювання праці працівників фермерських господарств;

- надати оцінку стану правового регулювання праці працівників фермерських господарств;

- з'ясувати сутність та особливості розуміння єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств;

- окреслити коло принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств та визначити місце серед них принципу єдності та диференціації;

- охарактеризувати зміст єдності правового регулювання праці працівників фермерських господарств;

- встановити особливості диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств;

- узагальнити зарубіжний досвід правового регулювання праці працівників фермерських господарств та окреслити можливості його використання в Україні;

- визначити напрямки розвитку загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських господарств;

- окреслити шляхи вдосконалення локального регулювання праці працівників фермерських господарств.

Об'єктом дослідження є трудо-правові відносини, які виникають в процесі здійснення праці працівниками фермерських господарств.

Предметом дослідження є: єдність та диференціація правового регулювання праці працівників фермерських господарств.

Методи дослідження. В роботі використано широкий спектр загальних та спеціальних методів наукового пізнання. Так, за допомогою історико-правового методу здійснено становлення та розвитку правового регулювання праці працівників фермерських господарств (підрозділ 1.1) Метод документального аналізу, а також системно-функціональний метод було використано під час оцінки стану правового регулювання праці працівників фермерських господарств (підрозділ 1.2), а також при наданні характеристики змісту єдності правового регулювання праці працівників фермерських господарств (підрозділ 2.2) та при встановленні особливостей

диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств (підрозділ 2.3). Для з'ясування сутності та особливостей розуміння понять єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств (підрозділ 1.3) було використано логіко-семантичний метод. За допомогою використання методу аналізу та класифікації було визначено принципи правового регулювання праці працівників фермерських господарств та визначено місце серед них принципу єдності та диференціації (підрозділ 2.1). При узагальненні зарубіжного досвіду правового регулювання праці працівників фермерських господарств було використано порівняльно-правовий метод (підрозділ 3.1). Напрямки розвитку загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських господарств (підрозділ 3.2), а також шляхи вдосконалення локального регулювання праці працівників фермерських господарств (підрозділ 3.3), були визначені за допомогою аналітичного методу та методу абстрагування. В роботі було використано низку і інших методів наукового пізнання, використання яких у своїй сукупності дозволило провести комплексний аналіз сутності та особливостей єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертаційної роботи склали наукові здобутки фахівців із галузі трудового права, а також вчених із інших галузевих наук, зокрема адміністративного, фінансового права, а також із галузі філософії, соціології, тощо. Нормативною основою дисертаційної роботи стали Конституція України, міжнародні нормативно-правові акти, Кодекс законів про працю України, а також інші загальні та спеціальні нормативні акти, які прямо чи опосередковано регулюють діяльність фермерських господарств.

Наукова новизна полягає в тому, що дисертаційна робота є однією із перших спроб комплексно, на основі використання сучасних методів наукового пізнання та існуючих наукових здобутків, визначити сутність, зміст та особливості єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств, та спираючись на аналіз чинних нормативно-правових актів України та найбільш позитивного досвіду зарубіжних держав, визначити напрямки вдосконалення законодавства, норми якого регулюють працю осіб, що здійснюють трудову діяльність на фермерських господарствах. Основні наукові положення, які виносяться на захист, такі:

вперше:

- визначено напрямки підвищення правової свідомості осіб, що залучаються до розробки локальних нормативно-правових актів фермерських господарств. Обґрунтовано, що саме від рівня правосвідомості відповідних суб'єктів залежить якість локальних нормативно-правових актів, а як результат і стан забезпечення прав, свобод та інтересів працівників даних господарствах;

- з метою підвищення правової свідомості роботодавця запропоновано: 1) проводити навчання, тренінг, тощо, для керівників фермерських господарств; 2) підвищувати рівень відповідальності керівників фермерських господарств за неякісні локальні нормативно-правові акти, зокрема ті, що погіршують становище працівника у порівнянні із загальним трудовим законодавством; 3) проводити обмін досвідом між іншими керівниками відповідних господарств;

- здійснено періодизацію розвитку та становлення правового регулювання праці працівників фермерських господарств в Україні, який було поділено на п'ять ключових етапів;

- окреслено напрямки вдосконалення юридичної відповідальності роботодавця у трудових правовідносинах у сфері діяльності фермерських господарств, до яких віднесено необхідність: 1) розширити межі матеріальної відповідальності голови фермерського господарства; 2) створити дієвий механізм притягнення роботодавця до дисциплінарної відповідальності, збільшити кількість дисциплінарних стягнень, до яких, наприклад, в тому числі можна віднести виключення із складу членів фермерського господарства;

- визначено та охарактеризовано напрямки вдосконалення загальнодержавного законодавства, а також локального регулювання праці працівників фермерських господарств;

удосконалено:

- класифікацію принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств. Обґрунтовано, що їх найбільш доцільно поділити на дві великі групи: 1) загальноправові принципи, тобто такі, що є характерними для здійснення правового регулювання у всіх сферах суспільного життя (принцип верховенства права, законності, пріоритету дотримання прав та свобод людини; ефективності та результативності; принцип науковості); та 2) галузеві принципи, які є властивими для галузі трудового права (принцип соціальної справедливості, принцип недискримінації, принцип забезпечення трудової дисципліни, принцип поєднання централізованого та договірного регулювання трудових відносин, принципи єдності і диференціації);

- обґрунтування того, що саме завдяки диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств забезпечується необхідний рівень захисту їх життя, здоров'я та працездатності, вирівнюється становище з іншими категоріями працівників, умови праці яких більш м'які та сприятливі;

- поняття локального регулювання праці працівників фермерських господарств, під яким запропоновано розуміти специфічний вид організаційно-правової діяльності фермерських господарств, який полягає у створенні внутрішніх (локальних) нормативно-правових актів, що спрямовані на врегулювання трудових, і пов'язаних із ними правовідносин в межах конкретного фермерського господарства;

- обґрунтування наукової думки про те, що в Україні, як і в більшості провідних держав Європи та Світу слід розширити спеціальну нормативно-правову базу у даному напрямку, а також відійти від посилення на загально-трудове законодавство шляхом чіткого закріплення порядку укладення та припинення трудових правовідносин з працівниками фермерських господарств, вимог щодо умов робочого часу та оплати праці, умов здійснення трудової діяльності на цих господарствах;

дістало подальшого розвитку:

- наукова думка про те, що працівники фермерського господарства у своєму загально-трудовому статусі є рівними з іншими категоріями працівників, вони володіють усіма основними правами та обов'язками працівників, і на них розповсюджується дія основоположних трудо-правових гарантій. Все це досягається завдяки єдності правового регулювання, через яке встановлюється загальні матеріальні та процедурні правила реалізації особами свого права на працю;

- твердження про те, що удосконалення соціального захисту працівників фермерських господарств, має важливе значення: по-перше, для самих працівників, оскільки це дає їм можливість бути впевненими у «завтрашньому дні», тобто у разі настання страхового випадку захистити себе і свою родину в тому числі із економічної точки зору; по-друге, для держави, оскільки якісний соціальний захист підвищує довіру населення до держави, а як результат створює необхідні умови для того, щоб громадяни, зокрема молодь, бажали залишитись у селі, розвивати фермерське господарство, тощо;

- обґрунтування, що єдність та диференціація займають ключове місце в системі принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств;

- теза про те, що застосування до найманих працівників фермерського господарства загальних вимог щодо оплати праці та відпочинку є важливою гарантією отримання ними відповідної справедливої винагороди за виконання своїх трудових функцій і обов'язків, а також гарантією того, що у працівників буде достатньо часу для задоволення своїх особистих потреб та інтересів, не пов'язаних із працею, і відновлення своїх фізичних та психічних ресурсів для нормальної праці.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що сформульовані в дисертації пропозиції і висновки можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження теоретичних та практичних проблем пов'язаних із регулюванням праці працівників фермерських господарств;

- у правотворчості – для розробки нових законодавчих актів, зокрема Трудового Кодексу України, а також при внесення змін і доповнень у діючі нормативно-правові акти, зокрема в Закони України: «Про оплату праці», «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» «Про фермерські господарства», тощо;

- у правозастосовній діяльності – з метою вдосконалення практичної реалізації своїх прав та обов'язків працівниками фермерських господарств;

- у практичній діяльності – як основа для вдосконалення локальної нормотворчості в межах фермерських господарств;

- у навчальному процесі – під час викладання та вивчення навчальної дисципліни «Трудове право України» у вищих навчальних закладах, при підготовці лекційних та семінарських занять, у процесі підготовки робочих програм та планів, підручників, навчальної та прикладної літератури.

Апробація результатів дисертації. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено на міжнародних та національних науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах: «Актуальні питання правової теорії та юридичної практики» (м. Одеса, Україна, 12-13 серпня 2016 р.), «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» (м. Запоріжжя, 22–23 вересня 2017 р.), «Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи» (м. Київ, 9–10 березня 2018 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження знайшли своє відображення в 6 наукових статтях, 5 з яких у фахових

виданнях України, 1 — у міжнародному виданні, та 3 тезах науково-практичних конференцій

Структура дисертації обумовлена метою й задачами дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, поділених на дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 218 сторінок, з них основного тексту — 189 сторінок. Список використаних джерел складається із 233 найменування і займає 27 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У Вступі обґрунтовано актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, вказується зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, відзначається її відповідність державним Стратегіям та Концепціям, окреслюються мета, задачі, об'єкт, предмет, методи дослідження, наукова новизна отриманих результатів, їх практичне значення, апробація дисертаційної роботи, структура дисертації та загальна кількість публікацій.

Розділ 1 «Теоретико-методологічні засади правового регулювання праці працівників фермерських господарств» складається з трьох підрозділів в яких: здійснюється історико-правовий аналіз становлення та розвитку правового регулювання праці працівників фермерських господарств; надається оцінка стану правового регулювання праці працівників фермерських господарств; з'ясовується сутність та особливості єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств.

У підрозділі 1.1. «Історико-правовий аналіз становлення та розвитку правового регулювання праці працівників фермерських господарств» перш за все акцентується увага на необхідності та важливості проведення історико-правових досліджень, присвячених становленню та розвитку правових інститутів. Узагальнюються наукові підходи стосовно періодизації розвитку агропромислової сфери взагалі, та регулювання праці в ній зокрема.

Запропоновано виділити наступні етапи становлення та розвитку інституту правового регулювання праці працівників фермерських господарств: 1. виникнення фермерства в світі та на території сучасної України (період до IX століття нашої ери); 2. правове регулювання праці в сфері сільського господарства за часів Київської Русі та середньовіччя (IX – XVI століття); 3. регулювання праці фермерів на території України в період панування влади «Царської» та «Імперської» Росії (XVII – початок XX століття);

4. радянський етап розвитку правового регулювання праці працівників фермерських господарств (20 – 90-ті роки XX століття); 5. сучасний етап становлення та розвитку правового регулювання праці робітників фермерських господарств (90-ті роки XX століття по теперішній час).

Обґрунтовано, що ключові та в окремих випадках революційні зрушення в сфері регулювання праці працівників фермерських господарств відбулись за часів перебування території нашої держави у складі Російської Імперії, а потім Радянського Союзу. Протягом цих двох періодів було усталено трудову галузь права, виокремлено серед всього масиву працівників, працівників в сфері сільського господарства та закріплено їх правовий статус, здійснено кодифікацію трудо-правової законодавчої бази. Утім, найбільш довершена модель правового регулювання праці саме працівників фермерських господарств з'явилась наприкінці 90-х – початку 2000-х років, коли на законодавчому рівні було закріплено поняття та ознаки фермерських господарств, а також прийнято нормативну базу, яка регламентувала роботу цих господарств.

У підрозділі 1.2. «Стан правового регулювання праці працівників фермерських господарств» перш за все, на основі аналізу низки наукових позицій та норм чинного законодавства України, визначено особливості трудових правовідносин, що виникають у фермерських господарствах, на основі чого обґрунтовано необхідність формування особливого підходу до правового регулювання праці працівників фермерських господарств.

Переглянуто низку нормативно-правових актів, норми яких прямо чи опосередковано спрямовані на регулювання праці працівників фермерських господарств. Обґрунтовано, що Кодекс законів про працю України є ключовим нормативно-правовим актом в контексті регулювання праці абсолютно всіх категорій працівників, незалежно від сфери, в якій вони здійснюють свою трудову діяльність. Відмічена моральна застарілість відповідного нормативно-правового акту, акцентовано увагу на наявності низки недоліків в ньому.

Проаналізовано норми Закону України «Про фермерські господарства», на основі чого звернено увагу, що ключова роль у регулюванні праці працівників фермерських господарств відводиться локальним нормативним актам, зокрема для юридичної особи – статуту, для господарства без статусу юридичної особи – договору (декларації) про створення фермерського господарства. Разом із тим наголошено, що на законодавчому рівні жодним чином не визначено, що конкретно повинен представляти собою Статут фермерського господарства. Проаналізовано низку інших законодавчих актів,

зокрема Закони України: «Про зайнятість населення», «Про охорону праці», «Про відпустки», «Про колективне сільськогосподарське підприємство», «Про сільськогосподарську кооперацію», тощо.

Узагальнено, що на сьогоднішній день досить складно однозначно оцінити стан правового регулювання праці працівників фермерських господарств, адже з одного боку ми маємо велику кількість нормативно-правових актів різної юридичної сили, норми яких спрямовані на врегулювання трудових і пов'язаних із ними відносин у досліджуваній сфері, котрі в тому числі враховують специфіку здійснення трудової діяльності у цій галузі. Однак з іншої сторони, узагальнення аналізу цих нормативно-правових актів та низки наукових поглядів вчених дають змогу констатувати недосконалість відповідного законодавства. Саме тому, наголошено на необхідності комплексного удосконалення правового регулювання праці працівників фермерських господарств.

У підрозділі 1.3. «Сутність та особливості єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств» досліджуються теоретичні підходи щодо розуміння понять «принцип» та «принципи права», на основі чого акцентується увага, що принципи права та трудового права взагалі та трудового зокрема – це основоположні, засадничі ідеї (переконання, положення), сформовані в ході наукового вивчення об'єктивно існуючих закономірностей суспільного життя, суспільних відносин, що його супроводжують у тій чи іншій сфері, прямо чи опосередковано закріплені у нормах об'єктивного права у вигляді відправних, обов'язкових, незаперечних начал, з огляду на які здійснюється правове регулювання означених суспільних відносин.

На основі узагальнень наукових поглядів вчених звернено увагу на те, що однією із основоположних, засадничих властивостей трудового права і трудо-правового регулювання є його єдність та диференціація. З'ясовано, що єдність та диференціація передбачає з одного боку існування загального і єдиного правового підґрунтя для всіх працюючих, завдяки чому забезпечується рівність прав працівників, гарантована національним та міжнародним законодавством. З іншого боку – даний принцип ґрунтується на переконанні у тому, що в силу певних чинників (умови праці, фізіологічні, психофізіологічні особливості працівників тощо) регулювання праці деяких категорії найманих працівників потребує особливого підходу, оскільки застосування до них загальних юридичних правил у незмінному вигляді неможливе, є соціально несправедливим або невиправданим.

Зауважено, що в силу специфіки залучення особи до праці у фермерському господарстві, на правах його члена чи найманого працівника, деякими гарантіями користуються тільки наймані працівники (наприклад право на оплату праці у розмірі не нижче встановленого Законом). Разом із тим, з урахуванням специфіки характеру сільськогосподарської діяльності, умов праці, вікового та статевого критерію, особливостей фізіологічного або психофізіологічного розвитку працівників фермерського господарства, законодавство встановлює спеціальні або додаткові умови і гарантії використання їх праці. Акцентовано увагу, що саме завдяки спеціальним нормам забезпечується необхідний рівень ефективності та справедливості у правовому регулюванні праці різних категорій працівників фермерського господарства, підтримується необхідний баланс їх прав і законних інтересів.

Розділ 2 «Особливості правового регулювання праці працівників фермерських господарств», складається з трьох підрозділів, в яких окреслюється коло принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств та визначається місце серед них принципу єдності та диференціації; характеризується зміст єдності правового регулювання праці працівників фермерських господарств; визначаються особливості диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств.

У підрозділі 2.1. *«Принципи правового регулювання праці працівників фермерських господарств та місце серед них принципу єдності та диференціації»* надається авторське визначення поняття принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств. Крім того, акцентується увага на тому, що значення принципів полягає у тому, що: по-перше, вони мають імперативний характер, тобто їх дотримання є обов'язковим для: а) законодавця, під час формування відповідного трудового законодавства; б) для самих працівників фермерських господарств; по-друге, вони мають загальний і водночас універсальний характер, адже використовуються фактично на всіх стадіях здійснення правового регулювання; по-третє, мають формалізований характер, тобто закріплені у нормативно-правових актах, що регулюють працю працівників фермерських господарств.

На основі опрацювання наукових поглядів вчених звернено увагу на той факт, що більшість правників, визначаючи принципи правового регулювання праці окремих категорій працівників, звертають увагу виключно на галузеві принципи, що є невірним та

обмежує відповідне коло засад. А тому запропоновано принципи правового регулювання праці даної категорії працівників поділити на дві групи: 1) загальноправові принципи, тобто такі, що є характерними для здійснення правового регулювання у всіх сферах суспільного життя (принцип верховенства права, законності, пріоритету дотримання прав та свобод людини; ефективності та результативності; принцип науковості); та 2) галузеві принципи, які є властивими для трудової галузі права (принцип соціальної справедливості, принцип недискримінації, принцип забезпечення трудової дисципліни, принцип поєднання централізованого та договірного регулювання трудових відносин, принципи єдності і диференціації).

Відмічаючи широке коло принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств, підкреслено, що важливе місце серед них належить засадам єдності та диференціації. Адже саме вказані принципи: по-перше, найбільш повно та змістовно підкреслюють та характеризують особливості та специфіку праці даної категорії працівників в окресленій сфері; по-друге, дозволяють врахувати особливості суб'єктного складу трудових правовідносин, що виникають у фермерських господарствах; по-третє, їх дотримання дозволяє більш ефективно захистити, трудові, соціальні, економічні, та інші права, свободи та інтереси громадян, що здійснюють трудову діяльність у фермерських господарствах; по-четверте, наявність диференціації допомагає уникнути надмірного перевантаження загального трудового законодавства.

У підрозділі 2.2. «Єдність правового регулювання праці працівників фермерських господарств» досліджено наукові думки з приводу розуміння змісту та ролі єдності як принципу трудо-правового регулювання. Зазначається, що завдяки єдності правового регулювання трудових відносин працівники фермерських господарств користуються таким же обсягом трудових прав, обов'язків та їх гарантій, що й інші працівники, незалежно від сфери їх зайнятості, специфіки трудових функцій та інших, юридично значущих критеріїв. Єдність правового регулювання забезпечує, так би мовити, базовий рівень вимог щодо використання праці, який є незаперечним і непорушним у сфері трудових і тісно пов'язаних із ними відносин.

Встановлено, що єдність правового регулювання праці працівників фермерських господарств забезпечується: по-перше, Конституцією України; по-друге міжнародними нормативно-правовими актами; по-третє, Кодексом законів про працю України; по-четверте, такі Закони України, як то: «Про охорону праці» «Про зайнятість населення», «Про відпустки», «Про оплату праці» та ін.. На

підставі аналізу положень цих та інших законодавчих джерел, а також керуючись відповідними науковими напрацюваннями інших дослідників з цього приводу розглянуто такі питання як: оформлення трудових відносин із найманими працівниками у фермерських господарствах, забезпечення роботодавцем відповідних умов для їх трудової діяльності, безпеки життя та здоров'я; право на оплату праці та відпочинок.

У підрозділі 2.3. «Диференціація правового регулювання праці працівників фермерських господарств» акцентовано увагу на тому, що поряд із єдністю, трудо-правовому регулюванню властива диференціація, яка аж ніяк не протистоїть і не суперечить першій (тобто єдності), а логічно доповнює і розвиває її. Розглянуто позиції дослідників з приводу сутності та призначення такого явища як диференціація у правовому регулюванні, зокрема у контексті трудового права і трудових відносин.

На підставі аналізу чинного законодавства та відповідних наукових поглядів, розглянуто особливості диференціації правового регулювання праці у фермерських господарствах, зокрема висвітлено такі питання як сезонний характер робіт у даних господарствах; регулювання робочого часу та часу відпочинку; з'ясовано особливості використання праці жінок та неповнолітніх у фермерських господарствах.

Констатовано, що специфіка сільськогосподарської діяльності, зокрема її залежність від погодно-кліматичних умов, використання у ній спеціальних засобів механізації, функціонування яких супроводжується підвищеним рівнем шуму та вібрації, застосування добрив та пестицидів, наявність інших факторів, що обумовлюють підвищений рівень фізичного та (або) психічного напруження працівника, вимагають запровадження спеціального підходу до врегулювання праці певних категорій працівників у фермерському господарстві. Завдяки чому забезпечується необхідний рівень захисту життя, здоров'я та працездатності даних працівників, вирівнюється їх становище з іншими категоріями працівників, умови праці яких більш м'які та сприятливі.

Розділ 3 «Шляхи вдосконалення правового регулювання праці працівників фермерських господарств» складається з трьох підрозділів, в яких: узагальнюється зарубіжний досвід правового регулювання праці працівників фермерських господарств; визначаються напрямки розвитку загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських

господарств; окреслюються шляхи вдосконалення локального регулювання праці працівників фермерських господарств.

У підрозділі 3.1. *«Зарубіжний досвід правового регулювання праці працівників фермерських господарств та можливості його використання в Україні»* обґрунтовується наукова позиція стосовно того, що дослідження зарубіжного досвіду правового регулювання праці працівників фермерських господарств має важливе теоретичне та практичне значення, оскільки дозволяє виокремити їх позитивні і негативні чинники та на основі цього побудувати ту юридичну форму, яка буде прийнятна в рамках національних правових реалій.

Узагальнено досвід провідних країн ЄС (зокрема Німеччини, Великобританії, Франції) у сфері регулювання праці працівників фермерських господарств. Відзначено, що основу єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств в ЄС, становить сезонність трудової діяльності подібних організацій. Цей факт прямо впливає на механізм виникнення та існування трудових відносин між фермерськими господарствами та працівниками безпосередньо, що, наприклад, відображається у особливому порядку укладенні трудових договорів, які мають строковий характер.

Опрацьовано також досвід США у рамках окресленої проблематики, на основі чого було відзначено, що регулювання діяльності працівників на фермах в цій країні здійснюється відповідно до управлінської політики володільця із дотримання загальних правил щодо недопущення дискримінації, застосування примусової праці і таке інше. Фактично, в цьому і проявляється особливість єдності та диференціації праці даних працівників.

Окрема увага приділена країнам пострадянського простору. Підкреслено, що модель єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств цих держав практично ідентична до України та засновується на центральному трудо-правовому кодифікованому акті, а також спеціальному нормативно-правовому документі, що регламентує діяльність фермерських господарств безпосередньо.

Наголошено на доречності розширення спеціальної нормативно-правової бази у сфері регулювання праці працівників фермерських господарств, зокрема запропоновано відійти від посилення на загально-трудове законодавство шляхом чіткого закріплення порядку укладення та припинення трудових правовідносин працівників фермерських господарств, вимог щодо умов робочого часу та оплати праці, умов здійснення трудової діяльності на фермерських

господарствах. Такий підхід надасть змогу удосконалити систему регулювання праці досліджуваної категорії осіб та в окремій частині створить додаткові гарантії їх діяльності.

У підрозділі 3.2. «Напрямки розвитку загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських господарств» акцентується увага, що на сьогоднішній день законодавство, яке визначає правові засади регулювання праці працівників фермерських господарств є недосконалим, що пов'язано: по-перше, із наявністю прогалин як в загальнодержавному законодавстві; а по-друге, із недоліками локального регулювання трудових правовідносин.

Відзначено, що напрямки розвитку загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських господарств слід розглядати нерозривно від вдосконалення регулювання праці всіх категорій громадян, адже це, апріорі, позитивним чином вплине на роботу осіб, що здійснюють трудову діяльність на фермерських господарствах, а також надасть можливість уповноваженим суб'єктам здійснювати більш ефективну та якісну локальну нормотворчу роботу.

Узагальнюючи наукові погляди вчених та на основі аналізу норм чинного законодавства, визначено ключові напрямки розвитку загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських господарств, серед яких названо необхідність: 1) вдосконалення соціального захисту даної категорії працівників; 2) забезпечити змістовне та детальне врегулювання оплати праці; 3) переглянути питання охорони праці працівників фермерських господарств; 4) визначити межі юридичної відповідальності працівників та роботодавців в окресленій сфері трудо-правових відносин. Надано змістовну характеристику кожному із окреслених напрямків.

Констатовано, що запровадження всіх окреслених змін та доповнень до загального трудового та спеціального законодавства дозволить якісно покращити правове становище даної категорії працівників, а також створити сприятливі умови для подальшої локальної нормотворчості роботодавців.

У підрозділі 3.3. «Шляхи вдосконалення локального регулювання праці працівників фермерських господарств» узагальнюються наукові підходи щодо розуміння сутності та змісту локальної нормотворчості, на основі чого запропоновано авторське визначення поняття «локального регулювання праці працівників фермерських господарств». Наголошено, що важливе значення локального

регулювання трудових правовідносин пояснюється тим, що за його допомогою: по-перше, вбачається можливим максимально врахувати всю специфіку діяльності кожного окремого фермерського господарства, на основі чого якісно організувати його роботу; по-друге, створити додаткові соціальні, трудові, та економічні гарантії для здійснення трудової діяльності працівниками фермерських господарств.

Обґрунтовано необхідність розробки низки типових положень, серед яких названо: «Типове положення про статут фермерського господарства», «Типове положення про правила внутрішнього трудового розпорядку», «Типове положення про дисциплінарний статут фермерського господарства»; «Типове положення про оплату праці». Крім того, перегляду потребує існуюче на сьогодні «Типове положення про Договір (Декларацію) про створення сімейного фермерського господарства». Визначено приблизну структуру та зміст вказаних вище нормативно-правових актів.

Акцентовано увагу на важливості вдосконалення науково-методичного забезпечення діяльності фермерських господарств у контексті здійснення ними локальної нормотворчості. Підкреслено, що якісне науково-методичне забезпечення дає можливість суб'єктам локальної нормотворчості розвиватись, постійно вдосконалювати свою нормативну базу, ефективніше її систематизувати, тощо.

Наголошено на необхідності підвищення рівня правової свідомості осіб, що залучаються до здійснення локальної нормотворчості в діяльності фермерських господарств, адже від цього напряму залежить не тільки якість локального нормативно-правового акту, а й стан забезпечення прав, свобод та інтересів, працівників, що здійснюють свою діяльність на даних господарствах. З метою підвищення правової свідомості запропоновано: 1) проводити навчання, тренінг, тощо, для голів фермерських господарств; 2) підвищувати рівень відповідальності керівників фермерських господарств за неякісні локальні нормативно-правові акти, зокрема ті, що погіршують становище працівника у порівнянні із загальним трудовим законодавством; 3) проводити обмін досвідом між іншими керівниками господарств.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення наукового завдання, яке полягає у з'ясуванні сутності та особливостей єдності та диференціації правового регулювання праці

працівників фермерських господарств, а також у визначенні та аналізі існуючих недоліків та прогалин у нормативно-правовому забезпеченні цієї сфери, та в подальшому розробленні конкретних практичних пропозицій і рекомендацій щодо розвитку й удосконалення відповідного законодавства. У результаті проведеного дослідження сформульовано такі основні висновки, пропозиції і рекомендації, спрямовані на досягнення поставленої мети:

1) Встановлено, що система правового регулювання праці працівників сільського господарства розвивалась протягом всієї історії існування України, факт чого пояснюється аграрною спрямованістю нашої держави. Дана система поступово трансформувалась в рамках кожної історичної епохи, набуваючи нового, більш досконалого вигляду, правових джерел, а також засобів та методів реалізації. Виокремлено та охарактеризовано наступні етапи становлення та розвитку правового регулювання праці працівників фермерських господарств в Україні: 1. виникнення фермерства в світі та на території сучасної України (період до IX століття нашої ери). Законодавче регулювання праці працівників фермерських господарств фактично не здійснювалось; 2. правове регулювання праці в сфері сільського господарства за часів Київської Русі та середньовіччя (IX – XVI століття). Характеризується централізованим регулюванням нормами Руської правди; 3. регулювання праці фермерів на території України в період панування влади «Царської» та «Імперської» Росії (XVII – початок XX століття). В цей період регулювання праці прямо залежало від волі рабовласника; 4. радянський етап розвитку правового регулювання праці працівників фермерських господарств (20 – 90-ті роки XX століття). Відбувається поступове становлення трудового законодавства, з'являються перші нормативні акти, спрямовані на регулювання праці працівників фермерських господарств; 5. сучасний етап становлення та розвитку правового регулювання праці робітників фермерських господарств (90-ті роки XX століття по теперішній час).

2) Акцентовано увагу, що на сьогоднішній день досить складно однозначно оцінити стан правового регулювання праці працівників фермерських господарств, адже з одного боку ми маємо велику кількість нормативно-правових актів різної юридичної, норми яких спрямовані на врегулювання трудових і пов'язаних із ними відносин у досліджуваній сфері, котрі в тому числі враховують специфіку здійснення трудової діяльності у цій галузі. Однак з іншої сторони, узагальнення аналізу цих нормативно-правових актів та низки наукових поглядів вчених, дають змогу констатувати недосконалість відповідного законодавства. Зокрема, наголошено на необхідності

розробки та подальшого прийняття низки Типових положень, які сприятимуть здійсненню ефективної та результативної нормотворчої діяльності відповідних суб'єктів господарювання та в результаті покращать правове становище досліджуваної категорії працівників.

3) Констатовано, що єдність та диференціація є однією із основоположних засад трудового права, яка передбачає з одного боку існування загального і єдиного правового підґрунтя для всіх працюючих, завдяки чому забезпечується рівність прав працівників, гарантована національним та міжнародним законодавством. З іншого боку – даний принцип ґрунтується на переконанні у тому, що в силу певних чинників (умов праці, фізіологічних, психофізіологічних особливостей працівників, тощо) регулювання праці деяких категорій найманих працівників потребує особливого підходу, оскільки застосування до них загальних юридичних правил у незмінному вигляді неможливе, є соціально несправедливим або не виправданим.

Встановлено, що застосування єдності і диференціації регулювання праці у фермерських господарствах забезпечує наділення їх працівників усіма гарантіями, передбаченими трудовим законодавством, на рівні з іншими працівниками. При цьому в силу специфіки залучення особи до праці у фермерському господарстві, на правах його члена чи найманого працівника, деякими гарантіями користуються тільки наймані працівники (наприклад право на оплату праці у розмірі не нижче встановленого Законом). Разом із тим, з урахуванням специфіки характеру сільськогосподарської діяльності, умов праці, вікового та статевго критерію, особливостей фізіологічного або психофізіологічного розвитку працівників фермерського господарства, законодавство встановлює спеціальні або додаткові умови і гарантії використання їх праці. А відтак, завдяки спеціальним нормам забезпечується необхідний рівень ефективності та справедливості у правовому регулюванні праці різних категорій працівників фермерського господарства, баланс їх прав і законних інтересів.

4) Під принципами правового регулювання праці працівників фермерських господарств запропоновано розуміти вихідні засади, ідеї, які лежать в основі здійснення правового регулювання даної сфери трудо-правових відносин. Обґрунтовано, що значення принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств пояснюється тим, що: по-перше, вони мають імперативний характер, тобто їх дотримання є обов'язковим для: а) законодавця, під час формування відповідного трудового законодавства; б) для самих працівників фермерських господарств; по-друге, мають загальний і

водночас універсальний характер, адже використовуються фактично на всіх стадіях здійснення правового регулювання.

Встановлено, що всі принципи правового регулювання праці працівників фермерських господарств складають собою певну систему та не можуть використовуватись окремо одне від одного. Разом із тим, відмічаючи широке коло принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств підкреслено, що важливе місце серед них належить засадам єдності та диференціації. Адже саме вказані принципи: по-перше, найбільш повно та змістовно підкреслюють та характеризують особливості та специфіку праці даної категорії працівників в окресленій сфері; по-друге, дозволяють врахувати особливості суб'єктного складу трудових правовідносин, що виникають на фермерських господарствах; по-третє, їх дотримання дозволяє більш ефективно захистити, трудові, соціальні, економічні, та інші права, свободи та інтереси громадян, що здійснюють трудову діяльність на фермерських господарствах; по-четверте, наявність диференціації допомагає уникнути надмірного перевантаження загального трудового законодавства.

5) Обґрунтовано, що єдність правового регулювання праці працівників фермерського господарства виражається у ряді гарантій їх діяльності, якими вони користуються на рівні з усіма іншими категоріями працівників, як то: право на вступ до професійної спілки (зокрема, спілки працівників агропромислового комплексу України); право користуватися передбаченими законом інститутами та засобами вирішення трудових спорів (конфліктів) за їх участю; отримувати відповідні компенсації та виплати у встановлених законом випадках. Також, працівникам фермерських господарств на рівні з іншими категоріями працівників гарантується відповідне соціальне забезпечення у випадку хвороби, втрати працездатності (повної чи часткової), у старості, а також у разі безробіття. Узагальнено, що завдяки єдності правового регулювання працівники фермерського господарства у своєму загально-трудовому статусі є рівними з іншими категоріями працівників, вони володіють усіма основними правами та обов'язками працівників, і на них розповсюджується дія основоположних трудо-правових гарантій.

6) З'ясовано, що диференціація правового регулювання трудових відносин є необхідною умовою пристосування загальних норм трудового права до специфіки окремих видів трудової діяльності, умов її здійснення, особливостей певних категорій працівників. Завдяки чому досягається необхідний рівень соціальної справедливості та нівелюється фактично існуюча нерівність у становищі різни

категорій працівників. Застосування диференціації правового регулювання праці у фермерських господарствах обумовлено як особливостями сільськогосподарської діяльності (дана праця має сезонний характер; агропромислове виробництво залежить від природно-кліматичних та (або) географічних умов), що впливає на ряд важливих умов використання найманої праці (як, наприклад, робочий час та час відпочинку), так і тим, що до праці в них (фермерських господарствах), можуть залучатися особи, щодо використання праці яких у трудовому законодавстві встановлені спеціальні вимоги (наприклад, неповнолітні, інваліди). Обґрунтовано, що саме завдяки диференціації забезпечується необхідний рівень захисту життя, здоров'я та працездатності даних працівників, вирівнюється їх становище з іншими категоріями працівників, умови праці яких більш м'які та сприятливі.

7) Узагальнено зарубіжний досвід єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств на прикладі таких країн як Сполучені Штати Америки, Канада, Китай, В'єтнам, держави-члени Європейського Союзу (Німеччина, Великобританія, Франція), Республіка Білорусь, Республіка Казахстан, Російська Федерація. Доведено різноманітність підходів до організації юридичного регламенту трудової діяльності в галузі сільського господарства та фермерства. Підкреслено, що для західних країн в цьому питанні характерна юридична свобода, можливість регулювання більшої частини умов праці на фермерських господарствах цілком на договірних основах. Зокрема, в деяких західних державах трудовий договір – це інструмент саме цивільної, а не трудової галузі права. В свою чергу, на території країн пострадянського простору до яких відноситься Україна модель єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств практично ідентична та засновується на центральному трудо-правовому кодифікованому акті, а також спеціальному нормативно-правовому документі, що регламентує діяльність фермерських господарств безпосередньо. Наголошено, що такий формат має свої переваги, адже він дозволяє виділити специфіку юридичного регламенту трудових правовідносин працівників фермерських господарств із врахування усіх особливостей роботи даних організацій.

Спираючись на зарубіжний досвід, наголошено на доречності розширити спеціальну нормативну-правову базу у сфері регулювання праці працівників фермерських господарств, а також обґрунтовано необхідність відходу від посилання на загально-трудове законодавство шляхом чіткого закріплення порядку укладення та припинення

трудоуведовідносин з працівниками фермерських господарств, вимог щодо умов робочого часу та оплати праці, умов здійснення трудової діяльності на фермерських господарствах. Такий підхід дасть змогу удосконалити систему регулювання праці досліджуваної категорії осіб та в окремій частині створить додаткові гарантії їх діяльності.

8) Узагальнено, що ключовими напрямками розвитку загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських господарств мають бути: 1) вдосконалення соціального захисту даної категорії працівників; 2) змістовне та детальне врегулювання оплати праці; 3) удосконалення охорони праці працівників фермерських господарств; 4) окреслення меж юридичної відповідальності працівників та роботодавців в окресленій сфері трудо-правових відносин. Запровадження всіх окреслених змін та доповнень до загального трудового та спеціального законодавства, як вбачається, дозволить якісно покращити правове становище даної категорії працівників, а також створити сприятливі умови для подальшої локальної нормотворчості роботодавців

9) Підкреслено, що на сьогоднішній день світовою тенденцією регулювання праці фактично всіх категорій працівників є збільшення значимості локальних нормативно-правових актів, що є логічним та правильним кроком, адже саме за допомогою локального регулювання вбачається можливим врахувати специфіку певної сфери трудо-правових відносин. Саме тому, зважаючи на важливість локального регулювання, ключовим завданням держави є створити сприятливі організаційно-правові умови для здійснення локальної нормотворчості.

На основі аналізу наукових поглядів вчених, норм чинного законодавства України, а також практичної діяльності із розробки та прийняття локальних нормативно-правових актів фермерських господарств, до напрямків вдосконалення локального регулювання у представленій сфері суспільних відносин віднесено: 1) необхідність розробки ряду типових положень, серед яких відзначено: «Типове положення про статут фермерського господарства», «Типове положення про правила внутрішнього трудового розпорядку», «Типове положення про дисциплінарний статут фермерського господарства»; «Типове положення про оплату праці». Крім того, перегляду потребує існуюче на сьогодні «Типове положення про Договір (Декларацію) про створення сімейного фермерського господарства»; 2) необхідним є створення методичних рекомендацій для здійснення локальної нормотворчості. В них слід прописати: стадії розробки та прийняття

локального НПА; організаційні засади систематизації таких актів, тощо; 3) створення якісних організаційно-правових засад для підвищення рівня правової культури осіб, які причетні до розробки та прийняття локальних актів фермерського господарства.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Губський С.М. Стан правового регулювання праці працівників фермерських господарств. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1. Том 3. С. 134-137.

2. Губський С.М. До проблеми визначення місця єдності та диференціації в системі принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Випуск 34. Ч. 2. Т. 3. С. 184-189.

3. Губський С.М. До проблеми вдосконалення загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських господарств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Випуск 50. Т. 4. С. 111-115.

4. Губський С.М. Шляхи вдосконалення локального регулювання праці працівників фермерських господарств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2016. Випуск 40. Т. 4. С. 102-107.

Статті у зарубіжних періодичних наукових виданнях:

5. Губский С.М. Сущность и значение единства и дифференциации правового регулирования труда работников фермерских хозяйств. *Право и Закон*. 2019. № 1. С. 23–29. (Кыргызская Республика).

6. Губский С.М. Становление и развитие правового регулирования труда работников фермерских хозяйств (со времен СССР по настоящее время). *Право и политика*. 2018. № 2. С. 36–40. (Кыргызская Республика)

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

7. Губський С.М. До проблеми вдосконалення соціального захисту працівників фермерських господарств. *Актуальні питання правової теорії та юридичної практики*: Матеріали міжнародної

науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 12-13 серпня 2016 р.) Одеса: ГО «Причорноморська фундація права», 2016. С. 67–70.

8. Губський С.М. До питання дисциплінарної та матеріальної відповідальності працівника і роботодавця фермерського господарства. *Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 22–23 вересня 2017 року*. Запоріжжя: Запорізька міська громадська організація «Істина», 2017. С. 47–51.

9. Губський С.М. До проблеми оплати праці працівників фермерських господарств. *Сучасні правові системи світу в умовах глобалізації: реалії та перспективи: Міжнародна науково-практична конференція, м. Київ, 9–10 березня 2018 р.* – К.: Центр правових наукових досліджень, 2018. С. 50–54.

АНОТАЦІЯ

Губський С.М. Єдність та диференціація правового регулювання праці працівників фермерських господарств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2019.

Дисертацію присвячено актуальній проблематиці - вдосконаленню загального трудового та спеціального законодавства, що спрямовано на регулювання праці працівників фермерських господарств. У дисертації наведене теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, яке полягає у визначенні сутності та особливостей єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств, а також розробці відповідних пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення відповідного законодавства.

Здійснюється історико-правовий аналіз становлення та розвитку правового регулювання праці працівників фермерських господарств. Надається оцінка стану правового регулювання праці працівників фермерських господарств. З'ясовується сутність та особливості єдності та диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств. Окреслюється коло принципів правового регулювання праці працівників фермерських господарств та визначається місце серед них принципу єдності та диференціації. Надається характеристика єдності правового регулювання праці працівників фермерських господарств. Встановлюються особливості

диференціації правового регулювання праці працівників фермерських господарств. Узагальнюється зарубіжний досвід правового регулювання праці працівників фермерських господарств та визначаються можливості його використання в Україні. Визначаються напрямки розвитку загальнодержавного законодавства у сфері правового регулювання праці працівників фермерських господарств. Встановлюються шляхи вдосконалення локального регулювання праці працівників фермерських господарств.

Ключові слова: історико-правовий аналіз, правове регулювання, праця, працівник, фермерські господарства, принципи, принципи права, єдність, диференціація, загальнодержавне законодавство, локальне регулювання, зарубіжний досвід.

АННОТАЦИЯ

Губский С.М. Единство и дифференциация правового регулирования труда работников фермерских хозяйств. - На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.05 - трудовое право; право социального обеспечения. - Харьковский национальный университет внутренних дел. - Харьков, 2019.

Диссертация посвящена актуальной проблематике - совершенствованию общего трудового и специального законодательства, которое направлено на регулирование труда работников фермерских хозяйств. В диссертации приведено теоретическое обобщение и новое решение научной задачи, которая заключается в определении сущности и особенностей единства и дифференциации правового регулирования труда работников фермерских хозяйств, а также разработке предложений и рекомендаций по совершенствованию соответствующего законодательства.

Осуществляется историко-правовой анализ становления и развития правового регулирования труда работников фермерских хозяйств. Аргументировано, что наиболее совершенная модель правового регулирования труда именно работников фермерских хозяйств появилась в конце 90-х - начале 2000-х годов, когда на законодательном уровне было закреплено понятие и признаки фермерских хозяйств, а также принято нормативную базу регламентирующую работу в рамках данных организаций.

Предоставляется оценка состояния правового регулирования труда работников фермерских хозяйств. Отмечено, что на сегодняшний день очень сложно предоставить объективную оценку соответствующего регулирования, поскольку рядом с большим массивом нормативно-правовых актов в этой сфере, можно констатировать несовершенство соответствующего законодательства.

Выясняется сущность и особенности единства и дифференциации правового регулирования труда работников фермерских хозяйств.

Очерчивается круг принципов правового регулирования труда работников фермерских хозяйств и определяется место среди них принципов единства и дифференциации. Акцентируется внимание, что именно последние занимают ключевое место в системе соответствующих принципов.

Предоставляется характеристика единства правового регулирования труда работников фермерских хозяйств. Обосновано, что работники фермерского хозяйства в своем обще-трудовом статусе равны с другими категориями работников, они обладают всеми основными правами и обязанностями работников, и на них распространяется действие основных трудо-правовых гарантий. Все это достигается благодаря единству правового регулирования, из-за которого устанавливаются общие материальные и процедурные правила осуществления лицами своего права на труд.

Устанавливаются особенности дифференциации правового регулирования труда работников фермерских хозяйств. Обосновано, что именно благодаря дифференциации обеспечивается необходимый уровень защиты жизни, здоровья и работоспособности данных работников, выравнивается их положение с другими категориями работников, условия труда которых более мягкие и благоприятные.

Обобщается зарубежный опыт правового регулирования труда работников фермерских хозяйств и определяются возможности его использования в Украине.

Определяются направления развития общегосударственного законодательства в сфере правового регулирования труда работников фермерских хозяйств. Констатируется, что на сегодняшний день законодательство, которое определяет правовые основы регулирования труда работников фермерских хозяйств является несовершенным, что связано с наличием пробелов как в общегосударственном законодательстве, так и локальных нормативно-правовых актах, которые регулируют труд этой категории рабочих.

Устанавливаются пути совершенствования локального регулирования труда работников фермерских хозяйств.

Ключевые слова: историко-правовой анализ, правовое регулирование, труд, работник, фермерские хозяйства, принципы, принципы права, единство, дифференциация, общегосударственное законодательство, локальное регулирование, зарубежный опыт.

Hubskeyi S.M. Unity and Differentiation of Legal Regulation of Agricultural Holdings Employees' Labor. – Manuscript.

The thesis for a candidate's degree by the specialty 12.00.05 – labor law; social guaranteeing law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2019.

The dissertation is focused on the relevant issue – improvement of general labor and special legislation, which is aimed at regulating the labor of agricultural holdings employees. The author of the dissertation has presented theoretical generalization and a new solution to the scientific problem, which consists in determining the essence and features of the unity and differentiation of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees, as well as the development of appropriate propositions and recommendations for improving the relevant legislation.

The author has carried out historical and legal analysis of the formation and development of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees. The assessment of the state of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees has been provided. The essence and peculiarities of the unity and differentiation of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees have been revealed. The range of principles of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees has been outlined and the place of the principle of unity and differentiation among them has been determined. The characteristics of the unity of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees have been provided. The features of differentiation of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees have been established. International experience of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees has been generalized and the possibilities of its application in Ukraine have been determined. The directions of the development of the nationwide legislation in the sphere of legal regulation of the labor of agricultural holdings employees have been determined. The ways of improving local labor regulation of agricultural holdings employees have been established.

Key words: historical and legal analysis, legal regulation, labor, an employee, agricultural holdings, principles, law principle, unity, differentiation, nationwide legislation, local regulation, international experience.

Підписано до друку 18.11.2019. Папір офсетний. Друк офсетний.

Формат 60×90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач

Харківський національний університет внутрішніх справ,

просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.

Свідectwo суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.